

**STRATEGIJA ZAPOŠLJAVANJA
OPŠTINE TUZI 2021-2025
Nacrt 1.2**

Nacrt Strategije zapošljavanja opštine Tuzi je pripremila Partnerska grupa za zapošljavanje, imenovana od strane predsjednika Opštine Tuzi, uz tehničku pomoć projekta „Dalji razvoj lokalnih inicijativa za zapošljavanje u Crnoj Gori“, koji se finansira iz EU-IPA sredstava u okviru Sektorskog operativnog programa za zapošljavanje, obrazovanje i socijalne politike 2015-2017 (SOPEES).

SADRŽAJ

1. UVOD.....	5
2. SOCIO-EKONOMSKA SITUACIJA.....	8
2.1 DEMOGRAFSKA SLIKA	8
2.2 EKONOMIJA.....	10
3. TRŽIŠTE RADA.....	15
3.1 ZAPOSLENOST	15
3.2 NEZAPOSLENOST	16
3.3 PROGRAMI I MJERE ŽAVODA ZA ZAPOSŁJAVANJE BIRO RADA TUZI	21
3.4 TRAŽNJA RADNE SNAGE.....	23
3.5 DEFICITARNA I POTENCIJALNO DEFICITARNA ZANIMANJA.....	24
3.6 PONUDA OBRAZOVANJA I OSPOBLJAVANJA ODRASLIH U OPŠTINI.....	25
3.7 SOCIJALNA INKLUZIJA	25
3.8 ZAKLJUČAK	27
4. SWOT ANALIZA.....	28
4.1 TRŽIŠTE RADA I RADNA SNAGA.....	29
4.2 OBRAZOVANJE I OSPOBLJAVANJE RADNE SNAGE U OPŠTINI.....	30
4.3 SOCIJALNA INKLUZIJA/SOCIJALNA ISKLJUČENOST NA LOKALNOM TRŽIŠTU RADA	31
4.4. KLJUČNI PROBLEMI LOKALNOG TRŽIŠTA RADA.....	32
5. VIZIJA, CILJEVI, PRIORITETI I MJERE STRATEGIJE ZAPOSŁJAVANJA.....	32
5.1 VIZIJA OPŠTINE U POGLEDU ZAPOSŁJAVANJA I RAZVOJA RADNE SNAGE	32
5.2 CILJEVI I AKTIVNOSTI ZA PERIOD 2021-2025.....	32
6. UPRAVLJANJE, MONITORING, IZVJEŠTAVANJE I PROMOCIJA	35

AKCIONI PLAN ZAPOŠLJAVANJA OPŠTINE TUZI ZA 2021. GODINU[ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.](#)

AKCIONI PLAN ZAPOŠLJAVANJA OPŠTINE TUZI ZA 2022. GODINU[ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.](#)

1. UVOD

Ministarstvo rada i socijalnog staranja Crne Gore je u saradnji sa ključnim partnerima pokrenulo inicijativu kako bi razvilo lokalni pristup za rješavanje pitanja nezaposlenosti, sa naglaskom na pružanje podrške lokalnim zajednicama da pronađu sopstvena rješenja za izazove na lokalnim tržištima rada. Na taj način se aktivna politika zapošljavanja može bolje prilagoditi potrebama lokalnih tržišta rada i time povećati djelotvornost ukupne politike zapošljavanja u Crnoj Gori.

Opština Tuzi je jedna od mnogih opština u Crnoj Gori koja se priključila inicijativi. Imenovana je lokalna partnerska grupa za zapošljavanje, koja je uz podršku EU SOPEES projekta „Dalji razvoj lokalnih inicijativa za zapošljavanje“ pripremila nacrt Strategije zapošljavanja opštine Tuzi za period 2021-2025. i odgovarajući akcioni plan za 2021. i 2022. godinu.

Stanje na tržištu rada u lokalnoj sredini rezultat je velikog broja faktora koji u različitim sredinama mogu da djeluju različitim intenzitetom. Za potrebe izrade strategije zapošljavanja faktori su bili organizovani u sljedećih pet grupa: demografski kontekst, opšti ekonomski kontekst, kontekst kvalifikacione i prostorne interakcije ponude rada i tražnje za radom – t.j. kontekst tržišta rada, kontekst socijalne ranjivosti, te kontekst kvaliteta životnog okruženja. U tu svrhu urađena je Analiza lokalnih tržišta rada u Crnoj Gori u okviru pomenutog EU SOPEES projekta. Analiza se oslanja na širok spektar sekundarnih izvora podataka, uključujući prije svega nacionalnu statistiku kao i kvalitativna istraživanja. Prikupljeni su svi bitni podaci direktno raspoloživi iz sekundarnih izvora – prije svega, ali ne isključivo, iz statističkih publikacija i izvještaja MONSTAT-a i Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG). Dodatni podaci prikupljeni su iz primarnih institucionalnih izvora, kroz dobijanje pristupa podacima ministarstava i nacionalnih institucija, uključujući Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, MONSTAT, ZZZCG, ali i Centralnu banku, Poresku upravu, Centralni registar privrednih subjekata, Fond penzijskog i invalidskog osiguranja itd.

Poseban problem sa analitičkog stanovišta predstavljao je nedostatak podataka za novouspostavljenu opštinu Tuzi. Zato je potrebno naglasiti da je značajnu pomoć u prikupljanju podataka potrebnih za izradu ove strategije pružila Lokalna uprava Opštine Tuzi. Ipak, većina prikupljenih podataka odnosi se na 2019. godinu, tako da je za potrebe ocjene razvojne putanje uzeta u obzir i Studija o opravdanosti formiranja Opštine Tuzi iz 2013. godine.

Kako bi se osiguralo da su procjene analize u potpunosti autoritativne i da imaju dodatnu vrijednost za lokalne partnere, metodologija koja je korišćena omogućila je da se znanja, stavovi i specifične informacije kojima raspolažu lokalni partneri u potpunosti uključe u strategiju. To je značilo dopunjavanje raspoloživih statističkih podataka iz postojećih zvaničnih izvora lokalno prikupljenim kvalitativnim i dodatnim kvantitativnim podacima koji su bili na raspolaganju lokalnim akterima.

U procesu izrade ove Strategije zapošljavanja posebna pažnja je bila posvećena *usaglašenosti* prioriteta i ciljeva opštinskih strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa sa nacionalnim strateškim okvirom t.j. Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020., kao i drugim relevantnim strateškim dokumentima Crne Gore koji su vezani za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu isključenost: Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020, Strategija regionalnog razvoja Crne Gore 2014-2020, Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2018. do 2022. godine, Strategija za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori za period 2016-2020, Strategija obrazovanja odraslih Crne Gore 2015-2025 i Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore do 2030.

Prioriteti Nacionalne strategije zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020. prepoznati su tokom procesa izrade lokalne strategije zapošljavanja kao relevantni za lokalno tržište rada opštine Tuzi:

PRIORITET 1: Povećanje zaposlenosti. Smanjenje stope nezaposlenosti

PRIORITET 2: Efikasno funkcionisanje tržišta rada

PRIORITET 3: Unapređenje kvalifikacija i kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada

PRIORITET 4: Promovisanje socijalne inkluzije i smanjenje siromaštva

U procesu izrade lokalne strategije zapošljavanja velika pažnja posvećena je pitanjima znanja, vještina i kompetencija koje su potrebne na tržištu rada, a takođe i izazovima u pogledu povećanja socijalne inkluzije i aktivacije ranjivih grupa. Naime, u Crnoj Gori prema procjeni Evropske komisije *„još uvijek ne postoji dovoljna efikasnost i pokrivenost aktivnih politika tržišta rada koje bi trebalo da postoje da se pomogne tražiocima posla u pronalaženju održivog zaposlenja, sa posebnim fokusom na prekvalifikaciju i usavršavanje”*, a takođe potrebno je *“jačanje aktivacije zapošljavanja izgradnjom jačih veza između zapošljavanja i socijalnih usluga, kao i veza između stručnog i visokog obrazovanja»*.¹

¹ Evropska komisija, Crna Gora 2020, Brisel, 6.10.2020

Zato ova strategija u najvećoj mogućoj mjeri strijemi ka unapređenju stanja ljudskih resursa i jačanju socijalne inkluzije na lokalnom nivou, što je takođe jedan od prioriteta Nacionalne strategije održivog razvoja do 2030. godine.

Prilikom izrade dokumenta, u obzir je uzet i strateški okvir politike zapošljavanja Evropske unije, naročito Evropski stub socijalnih prava i njegovih 20 ključnih načela svrstanih u tri kategorije: (i) Jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, (ii) Pravedni uslovi rada i (iii) Socijalna zaštita i inkluzija.

Lokalna politika zapošljavanja treba prvenstveno da doprinese daljem socio-ekonomskom razvoju opštine, pa je u procesu izrade lokalne strategije zapošljavanja potrebno uzeti u obzir prioritete i ciljeve opšte strategije razvoja opštine. Izrada Strateškog plana razvoja opštine Tuzi za period 2020-2026. je u fazi finalizacije, pa se usvajanje ovog krovnog lokalnog dokumenta očekuje do kraja godine, ali definisani prioriteti razvoja uzeti su u obzir u ovoj strategiji zapošljavanja.

2. SOCIO-EKONOMSKA SITUACIJA

Opština Tuzi je od 1. septembra 2018. godine samostalna i tako najmlađa opština u Crnoj Gori. Njeno geografsko područje čine ravničarski dio, od obale Skadarskog jezera prema sjevero istoku do brdsko-planinskog dijela duž crnogorsko-albanske granice. Opština se nalazi na jugoistoku Crne Gore i ima odličnu geostratešku, geopolitičku i ekonomsku poziciju: od Jadranskog mora udaljena je samo 40-ak km, na njenoj teritoriji je granični prelaz sa Republikom Albanijom. Graniči se se Skadarskim jezerom sa južne strane a sa sjeverne i zapadne strane sa Gradskom opštinom Golubovci.²

2.1 DEMOGRAFSKA SLIKA

Prema Popisu iz 2011. godine, kasnije formirana opština Tuzi je brojala 11420 stanovnika³. Posmatrano u odnosu na ukupnu populaciju Crne Gore iz 2011. godine, stanovništvo sadašnje opštine Tuzi je činilo 1,84% ukupne crnogorske populacije, odnosno 3,9% ukupne populacije Središnjeg regiona. Zvanična statistika u dijelu procjena stanovništva po opštinama za kasnije godine sve do 2019. godine nije bila dostupna.

Prema procjeni Monstata opština Tuzi broji 12371 stanovnika, što znači da se broj stanovnika povećao za 8,3% u odnosu na popisnu 2011. godinu. To povećanje je više od prosjeka u Središnjem regionu (3,7%) i značajno više od prosjeka u Crnoj Gori u posmatranom periodu (0,3%). Posljedično, stanovništvo u 2019. godini predstavlja 4,1% ukupne populacije Središnjeg regiona i 1,99% ukupne crnogorske populacije.

Prirodni priraštaj u opštini Tuzi se može posmatrati na osnovu podataka MONSTAT-a koji su na raspolaganju za 2019. godinu. Prema tim podacima, u posmatranoj godini je zabilježen pozitivan prirodni priraštaj od 62 osobe, što upućuje na zaključak da prirodno kretanje stanovništva još uvijek ne predstavlja problem za ovu opštinu. Sa druge strane, mjesečni podaci o unutrašnjim migracijama pokazuju da se opština Tuzi suočava sa negativnim migracionim saldom koji je u 2019. godini iznosio – 44 osobe. U 2019. godini se u opštinu Tuzi doselilo 146 osoba, dok se odselilo 190.

² Studija opravdanosti formiranja Opštine Tuzi, septembar 2013. godine

³ Isto

Tabela 1: Prirodni priraštaj i unutrašnje migracije

Godina	Prirodni priraštaj	UNUTRAŠNJE MIGRACIJE		
		Doseljenja	Odseljenja	Migracioni saldo
2019.	62	146	190	-44

Izvor: MONSTAT

Kad su u pitanju unutrašnje migracije, stanovništvo se iz Tuzi uglavnom seli u Podgoricu (87,9% svih odseljenih u 2019. godini). Sa druge strane, doseljeni su takođe najbrojniji iz Podgorice (56,8%), sljede im doseljeni iz Bijelog Polja (16,4%), Rožaja (11,6%) i Bara (6,2%).

Ipak, pozitivni demografski trendovi posljednjih godina se odražavaju na broj djece u osnovnim školama. U školskoj godini 2019/2020. broj upisanih u osnovne škole iznosi 1450 (744 dječaka i 706 djevojčica) što predstavlja povećanje za 2,8% u odnosu na prethodnu godinu kad je bilo upisano 1411 djece. U istom periodu se u Crnoj Gori ukupan broj djece upisane u osnovnu školu povećao za 0,5%.

Učešće djece upisane u osnovne škole u 2019. godini u ukupnoj populaciji opštine iznosilo je 11,7% što je veći procenat u odnosu na mnoge crnogorske opštine i veći procenat od prosjeka Crne Gore (10,9%). To ukazuje na to da je populacija opštine Tuzi mlađa od crnogorskog prosjeka.

Obrazovna struktura stanovništva (starosti 15 i više godina)⁴

Obrazovna struktura odraslog stanovništva je jedan od ključnih faktora za socio-ekonomski razvoj društva pa i lokalnog tržišta rada. U 2011. godini Gradska opština Tuzi imala je 44,8% stanovništva sa završenom osnovnom školom, 38,6% stanovništva sa završenom srednjom školom i 6,9% stanovništva sa visokim stepenom obrazovanja.

⁴ Napomena: Izvjestan (nepoznat) broj lica moguće da pripada u više kategorija pa se podaci moraju rezervisano posmatrati

Tabela 2: Obrazovna struktura stanovništva (starosti 15 i više godina)⁵

Stepen obrazovanja	Tuzi	%
Bez školske spreme	686	8,0
Osnovno obrazovanje	3.857	44,8
Srednje obrazovanje	3.324	38,6
Više i visoko obrazovanje	595	6,9
Postdiplomske magistarske studije	40	0,5
Doktorat	8	0,1
Ostalo (bez izjašnjenja)	106	1,2
Ukupno	8616	100,0

Izvor: MONSTAT

2.2 EKONOMIJA

2.2.1 Postojeća situacija i ekonomski trendovi

Privreda opštine Tuzi se, prema Studiji opravdanosti osnivanja opštine Tuzi (2013. godine) bazira na poljoprivredi, trgovini i turizmu. Shodno ovakvoj privrednoj strukturi, dominiraju mala i srednja preduzeća, od kojih se najveći broj bavi trgovinom na veliko i malo, a prema pomenutoj studiji, u porastu je broj preduzeća u oblasti poljoprivrede. Takođe, opština raspolaže određenim prirodnim resursima u vidu voda, šuma i mineralnih sirovina, pa treba budući razvoj bazirati na valorizaciji ovih resursa i razvoju sektora usluga u oblasti preduzetništva. U toku je izrada Strateškog plana razvoja opštine Tuzi koji će detaljno definisati prioritete oblasti i pravce socio-ekonomskog razvoja.

⁵ Studija o opravdanosti formiranja Opštine Tuzi, 2013

Aktivni poslovni subjekti u opštini

U ovom trenutku teško je dati procjenu broja aktivnih poslovnih subjekata u opštini Tuzi, imajući u vidu da su Tuzi za mnoge firme upisani kao adresa sjedišta u Centralnom registru privrednih subjekata, dok je kao mjesto sjedišta upisana Podgorica. Te firme će kroz proces preregistracije prenijeti i mjesto sjedišta u Tuzi.

Prema Studiji o opravdanosti formiranja Opštine Tuzi (2013. godine), na teritoriji ove opštine registrovano je preko 350 privrednih subjekata u raznim oblicima organizovanja i u raznim oblastima djelovanja.

Prema podacima Lokalne uprave javnih prihoda 316 privrednih društava plaća određene namete Opštini Tuzi, kao što su, na primjer, prirez na porez, porez na nepokretnost ili naknade za opštinski put. To znači da te firme na neki način posluju na teritoriji Opštine Tuzi, imaju objekat u Tuzima, imaju radnike koji posao obavljaju u Tuzima, imaju magacin u Tuzima, itd.⁶

Prema podacima Poreske uprave, finansijski izvještaj je u 2018. godini predalo 68 poslovnih subjekata, a u 2019. godini 84 poslovna subjekta.

Tabela 3: Poslovni subjekti koji su predali finansijski izvještaj prema djelatnosti, 2018. i 2019.

DJELATNOST	2018. god.	2019. god.
A POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	2	2
C PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	9	10
F GRAĐEVINARSTVO	6	8

⁶ Podaci jun 2020. godine

G TRGOVINA NA VELIKO I TRGOVINA NA MALO I POPRAVKA MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	38	43
H SAOBRAĆAJ I SKLADIŠTENJE	1	/
I USLUGE SMJEŠTAJA I ISHRANE	7	9
M STRUČNE, NAUČNE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	1	1
N ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	3	5
Q ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA	1	1
S OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	/	5
TOTAL	68	84

Izvor: Poreska uprava Crne Gore

Najviše poslovnih subjekata koji su predali finansijski izvještaj je u djelatnosti (i) trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala i (ii) prerađivačka industrija. Najveće povećanje broja tih poslovnih subjekata je u 2019. godini u odnosu na prethodnu zapažen u djelatnosti trgovine. Takođe, u 2019. godini je registrovano i 5 poslovnih subjekata u ostalim uslužnim djelatnostima, konkretno djelatnosti frizerskih i kozmetičkih salona, što nije bio slučaj u 2018. godini.

Poljoprivreda

Područje opštine Tuzi je zbog svojih klimatskih i zemljišnih uslova značajno područje biljne i stočarske poljoprivredne proizvodnje u Crnoj Gori. Biljna proizvodnja obuhvata povrtarstvo, vinogradarstvo, voćarstvo, itd. U pogledu stočarstva, koje je naročito karakteristično za brdski dio Malesije preovlađuju ovčarstvo i govedarstvo.⁷

⁷ Studija o opravdanosti formiranja Opštine Tuzi, 2013

Tabela 4: Stočni fond⁸

Vrsta životinja	Broj
Goveda	1653
Ovce	5589
Koze	783
Svinje	937

Poljoprivreda je vjekovima bila osnovna djelatnost ljudi ovog kraja. Zvanični sekundarni podaci o poljoprivrednim gazdinstvima i broju poljoprivrednih osiguranika za opštinu Tuzi nijesu na raspolaganju. Prema procjenama Sekretarijata za poljoprivredu i ruralni razvoj opštine Tuzi oko 80% stanovništva angažovano je u toj oblasti.

Prema informaciji Sekretarijata za poljoprivredu i ruralni turizam u opštini Tuzi registrovano je 553 poljoprivrednih gazdinstava (podaci preuzeti od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Direktorat za plaćanje).

Turizam

Opština Tuzi ima arheološke, arhitektonske i prirodne potencijale za razvoj turizma. U maju 2019. godine osnovana je Turistička organizacija, koja je značajna za promociju turističkih potencijala opštine.

Tabela 5: Dolasci i noćenja turista, 2019

⁸ Uprava za bezbjednost hrane, veterinarstvo i fitosanitarne poslove

Izvor: MONSTAT

Prema podacima Monstata
2.266 posjeta turista što
posjeta turista u Crnoj Gori
4.869 noćenja. Svi dolasci i noćenja ostvarena su od strane stranih turista.

DOLASCI TURISTA		NOĆENJA TURISTA	
Ukupno	% od ukupnih dolazaka turista u Crnoj Gori	Ukupno	% od ukupnih noćenja turista u Crnoj Gori
2.266	0,09	4.869	0,03

u 2019. godini zabilježeno je predstavlja 0,1% svih u toj godini. Ostvareno je

3. TRŽIŠTE RADA

3.1 ZAPOSLENOST

Ukupan broj zaposlenih u opštini Tuzi je 2011. iznosio 1818⁹. Opština Tuzi je zapošljavala 2,0% radne snage zaposlene u Središnjem regionu, odnosno 1,1% ukupne zaposlenosti u Crnoj Gori (2011. godina). Odnos između broja registrovanih zaposlenih i broja stanovnika 2011. godine iznosio je 0,16. U odnosu na Crnu Goru, ovaj indikator je 2011. godine bio niži (na nivou Crne Gore iznosi 0,26).

Tabela 6: Broj zaposlenih prema mjestu zaposlenja u opštini Tuzi, 2019. i I.-VI. 2020.

	2019.	I.-VI. 2020.
JANUAR	1.069	1.925
FEBRUAR	1.104	1.962
MART	1.158	1.965
APRIL	1.595	1.951
MAJ	2.029	1.915
JUN	2.016	1.924
JUL	1.981	
AVGUST	1.965	
SEPTEMBAR	1.977	
OKTOBAR	1.964	
NOVEMBAR	1.927	

⁹ Adžović Emin (2013) Studija opravdanosti formiranja opštine Tuzi, Lokalna uprava gradske opštine Tuzi

DECEMBAR	1.927	
PROSJEK:	1.726	1.940

Izvor: Poreska uprava Crne Gore, Lokalna uprava opštine Tuzi

Prema podacima Poreske uprave Crne Gore i Lokalne uprave na teritoriji opštine Tuzi u 2019. godini bilo je u prosjeku zaposleno 1762 ljudi, uključujući 815 radnika u agenciji za privremeno zapošljavanje (VS SOLUTION" društvo sa ograničenom odgovornošću za usluge ustupanja zaposlenih Tuzi). U djelatnosti »Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala« zaposleno je 721 radnika (0,9% ukupnog broja zaposlenih).

U prvoj polovini 2020. godine prosječan broj zaposlenih iznosi 1940, što predstavlja povećanje za 214 ili za 12,1%.

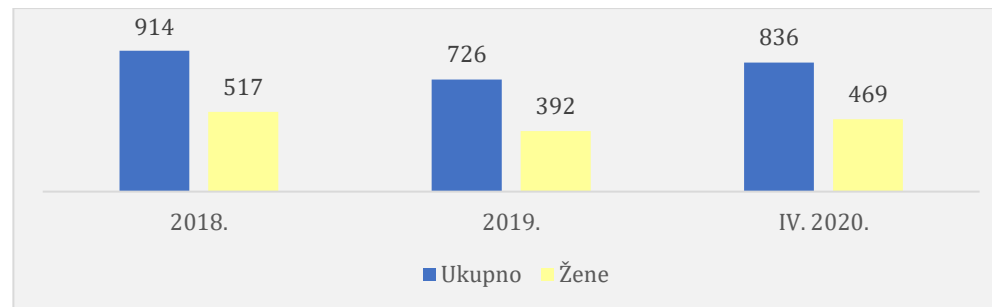
3.2 NEZAPOSLENOST¹⁰

U 2019. godini broj registrovanih nezaposlenih lica iznosio je 914, što predstavlja smanjenje za 188 lica ili 20,5% u odnosu na prethodnu godinu. U istom periodu se broj nezaposlenih u prosjeku u Crnoj Gori smanjio za 9,1%.

U 2019. godini su žene, prijavljene na evidenciji Biroa rada Tuzi predstavljale 54% ukupnog broja nezaposlenih lica. U odnosu na 2019. godinu njihov broj se smanjio čak za 24,2% (od 517 u 2018. na 379 u 2019. godini).

Grafik 1: Broj nezaposlenih lica, Tuzi, 2018.- VI. 2020.

¹⁰ Podaci o nezaposlenima, programima i mjerama aktivne politike zapošljavanja preuzeti su iz Godišnjih izvještaja o radu ZZZCG ili posredovani direktno od ZZZCG za potrebe izrade lokalnih strategija zapošljavanja

U 2019. registrovana nezaposlenost je činila 5,9% ukupnog stanovništva opštine, što ukazuje na lošiju situaciju nego što je to u prosjeku u Središnjem regionu (4,36%) ali ipak bolju situaciju od prosjeka na nivou Crne Gore (6,05%).

Zbog negativnog uticaja kovid 19 na djelovanje privrede i tržišta rada u cijelini, broj registrovanih nezaposlenih se u prvoj polovini 2020. godine povećao za 15,2%, a kod žena za 1,6%. Na to povećanje su vjerovatno uticale i mjere Vlade namijenjene ublažavanju negativnih posljedica kovid 19 na privredu i stanovništvo. Ipak, povećanje broja nezaposlenih je u prvoj polovini 2020. godine veće nego što je to slučaj u prosjeku na nivou Crne Gore (11,4%).

3.2.1 Strukturne karakteristike nezaposlenih lica prijavljenih na Birou rada Tuzi

Obrazovna struktura nezaposlenih lica

Tabela 7: Nezaposlena lica prema stepenu stručne spreme i polu

	Ukupno	Ž	I	Iž	II	IIž	III	IIIž	IV	IVž	V	Vž	VI-1	VI-1ž	VI-2	VI-2ž	VII-1	VII-1ž	VII-2	VII-2ž	VIII	VIIIž
2018.	914	517	456	258	17	7	95	40	208	121	1	0	3	1	0	0	129	85	5	5	0	0
2019.	726	392	379	207	14	6	81	34	158	88	1	0	2	1	0	0	88	56	3	0	0	0
IV. 2020.	836	469	447	248	16	7	97	46	200	121	2	1	6	1	0	0	64	42	4	3	0	0

Podaci o obrazovnoj strukturi registrovanih nezaposlenih lica pokazuju da više od polovine svih nezaposlenih predstavljaju nekvalifikovana lica, to znači oni sa I. i II. stepenom stručne spreme. Dodatno, njihovo učešće u ukupnoj nezaposlenosti čak pokazuje trend rasta. Dok su nekvalifikovani u 2018. godini predstavljali 51,8% svih nezaposlenih, njihov udio je krajem 2019. godine iznosio 54,1% a u junu 2020. godine 55,4%.

U pogledu učešća nekvalifikovanih u ukupnom broju žena prijavljenih na evidenciji Biroa rada situacija je još nešto lošija. U 2018. godini 53,2% svih nezaposlenih žena bilo je nekvalifikovano, u 2019. godini 56,4% a u junu 2020. godine 56,3%.

U 2018. godini visokokvalifikovane osobe činile su 15% svih registrovanih nezaposlenih u ovoj opštini, a u 2019. godini 14,2%.

Dugoročno nezaposlena lica

Sljedeći strukturni problem nezaposlenosti u opštini Tuzi je dugoročna nezaposlenost. Više od polovine svih nezaposlenih lica su **dugoročno nezaposleni**, dakle prijavljeni na evidenciji Biroa rada 12 mjeseci i više. Štaviše, njihov udio se u 2019. godini, kad se nezaposlenost smanjila, povećao (na 66,5%). Udio dugoročno nezaposlenih lica u Tuzima u 2019. godini bio je značajno viši od udjela dugoročno nezaposlenih u ukupnoj nezaposlenosti na nivou Crne Gore (61,3% svih nezaposlenih i 57,6% među ženama).

Tabela 8: Dugoročno nezaposlena lica na evidenciji Biroa rada Tuzi

	Ukupno	ž	DUGOROČNO NEZAPOSLENA LICA			
			Broj	% od svih nezaposlenih	Žene	% od svih žena
2018.	914	517	563	61,6	311	55,2

2019.	725	391	482	66,5	245	50,8
VI.2020.	836	469	482	57,7	252	52,3

U 2020. godini njihov broj se nije promijenio, ali se zbog većeg priliva novoprijavljenih na evidenciju i posljedično povećanja broja nezaposlenih njihov udio u cjelokupnom broju nezaposlenih smanjio na 57,7%, što je jednako prosjeku učešća dugoročno nezaposlenih u ukupnom broju na evidenciji u Crnoj Gori.

Nezaposlena lica bez radnog staža

Tabela 9: Nezaposlena lica bez radnog staža na evidenciji ZZZCG Biro rada Tuzi

Godina	Ukupan broj nezaposlenih	Ž	BEZ RADNOG STAŽA			
			SVI	% od ukupnog broja nezaposlenih	Žene	% od svih žena
2018.	914	517	640	70,0	397	76,8
2019.	726	392	479	66,0	287	73,2
VI. 2020	836	469	547	65,4	333	71,0

Veliki broj nezaposlenih lica na evidenciji je bez radnog staža. Iako se u posmatranom periodu njihov udio u ukupnoj nezaposlenosti smanjuje, njihovo učešće je značajno iznad prosjeka ukupnog udjela lica bez radnog staža na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (41,5% u 2019. godini). Još nepovoljnije je u tom pogledu stanje sa brojem nezaposlenih žena bez radnog staža.

Tabela 10: Nezaposlena lica prema godinama starosti na evidenciji ZZZCG Biro rada Tuzi

	GODINE STAROSTI													
	Ukupno	ž	Do 18g	ž	Preko 18 do25g	ž	Preko 25 do30g	ž	Preko 30 do40g	ž	Preko 40 do50g	ž	Preko 50g	ž
2018.	914	517	1	0	154	98	114	77	223	148	209	110	213	84
2019.	726	392	2	2	96	56	72	46	172	109	179	100	205	79
VI.2020.	836	469	3	2	91	51	85	56	212	138	210	119	235	103

U pogledu starosne strukture nezaposlenih primjećuje se smanjivanje broja mladih starosti do 30 godina na evidenciji. U 2018. godini bilo je prijavljeno 266 mladih (29% svih nezaposlenih), dok se u 2019. godini njihov broj smanjio na 170 (23,4% svih nezaposlenih).

Tabela 11: Lica sa invaliditetom prijavljena na evidenciji Biroa rada Tuzi

	2018.		2019.		VI.2020.	
	Total	ž	Total	ž	Total	Ž
Tuzi	49	18	139	62	137	64
Crna Gora	8222	4477	11163	6720	11067	6696

Na evidenciji Biroa rada Tuzi u 2019. godini bilo je prijavljeno ukupno 139 lica sa invaliditetom, što predstavlja ogromno povećanje u odnosu na 2018. godinu kad ih je bilo 49. U 2019. godini njihovo učešće u ukupnoj nezaposlenosti iznosilo je 19,1%, što je ipak značajno manje od učešća lica sa invaliditetom u ukupnoj nezaposlenosti u Crnoj Gori (29,7%).

Posmatrano po stepenu obrazovanja među licima sa invaliditetom u opštini Tuzi preovlađuju nekvalifikovana lica (84 ili 60,4% svih nezaposlenih u 2019. godini), a zatim slijede srednjekvalifikovana (III. i IV. stepen stručne spreme).

Oko 50% lica sa invaliditetom je starije od 50 godina.

3.3 PROGRAMI I MJERE ZAVODA ZA ZAPOŠLJAVANJE BIRO RADA TUZI¹¹

Stručni tretman nezaposlenih lica

Zavod za zapošljavanje Crne Gore u cilju pružanja pomoći nezaposlenim osobama vodi informativne razgovore i individualne intervjuje, organizuje informativno-motivacione seminare i priprema individualne planove zapošljavanja.

U 2019. godini savjetodavne usluge sprovedene su za nezaposlena lica, kroz 550 intervjuja i 176 informativnih razgovora. U skladu sa Zakonom o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti¹² utvrđuje se individualni plan zapošljavanja sa nezaposlenim licem u roku od 45 dana nakon prijave u evidenciju ZZZCG radi pripreme za zapošljavanje i aktivnog traženja zaposlenja. Savjetovanje se sprovodi i kroz informativno-motivacione radionice, u koje je u 2019. godini u Tuzima bilo uključeno 55 nezaposlenih lica.

Karijerno savjetovanje

Usluge karijernog savjetovanja nijesu dostupne nezaposlenim licima u Tuzima. Prema mišljenju lokalnih partnera neophodno je *jačanje karijernog savjetovanja* za djecu, mlade, kao i odrasle. Potrebno je organizovati *posjete srednjim školama za osnovnoškolce, upoznavanje sa sferom rada, zanimanjima i radnim mjestima* (razgovori, posjete poslodavcima) i generalno uložiti napore u promjenu svijesti radne snage o potrebama za cjeloživotnim učenjem i aktivnim traženjem posla.

¹¹ Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore

¹² Usvojen 4. aprila 2019.godine

Aktivne mjere zapošljavanja

Tabela 12: Uključivanje nezaposlenih u aktivne mjere zapošljavanja

Godina	Obrazovanje i osposobljavanje odraslih	Javni radovi	Osposobljavanje za rad kod poslodavca	Osposobljavanje za samostalan rad	Program "Stop svojoj ekonomiji"	Ukupno
2019.	5	18	0	1	4	28

U mjere aktivne politike zapošljavanja u 2019. godini bilo je uključeno 28 lica, što predstavlja 3,8% prosječnog broja prijavljenih na evidenciji biroa u toj godini. Obuhvat nezaposlenih lica mjerama aktivne politike zapošljavanja je manji od prosjeka u Crnoj Gori (6,0%).

Profesionalna rehabilitacija lica sa invaliditetom

U skladu sa Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom¹³, u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore organizovan je Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom. Sredstva Fonda se prvenstveno obezbjeđuju iz posebnog doprinosa, koji uplaćuju poslodavci koji nijesu ispunili propisanu kvotu pri zapošljavanju lica sa invaliditetom. Sredstva Fonda, shodno Zakonu mogu se koristiti, za: mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije za nezaposlena i zaposlena lica sa invaliditetom, sufinansiranje posebnih organizacija za zapošljavanje, programe aktivne politike zapošljavanja u kojima učestvuju lica sa invaliditetom, subvencije, finansiranje grant šema i novčane pomoći za učesnike u mjerama profesionalne rehabilitacije.

U mjere profesionalne rehabilitacije u 2019. godini bilo je uključeno 10 lica sa invaliditetom iz opštine Tuzi.

¹³"Službeni list CG", br.49/2008, 73/2010, 39/2011 i 55/2016

Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem

U Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem u Tuzima nije bilo uključeno nijedno lice.

3.4 TRAŽNJA RADNE SNAGE

Tražnja radne snage ogleda se kroz podatke o broju prijavljenih slobodnih radnih mjesta a i zapošljavanju nezaposlenih lica sa evidencije. U Tuzima su rijetko objavljena slobodna radna mjesta pa se za posredovanje koriste potrebe i objavljena slobodna radna mjesta poslodavaca u Podgorici. Takođe, podaci o zapošljavanju iz evidencije nezaposlenih za 2018. i 2019. godinu nijesu dostupni.

Sezonsko zapošljavanje

U 2019. godini 132 lica iz evidencije Biroa rada Tuzi bila su uključena u sezonsko zapošljavanje, što predstavlja 1,1% ukupnog broja zaposlenih na sezonskim poslovima u Crnoj Gori u toj godini.

U 2020. se potražnja za sezonskim radnicima u Crnoj Gori drastično smanjila. Iz evidencije nezaposlenih u opštini Tuzi u sezonsko zapošljavanje je bilo uključeno 21 lice (0,68% svih u sezonskom zapošljavanju u Crnoj Gori).

3.5 DEFICITARNA I POTENCIJALNO DEFICITARNA ZANIMANJA

Deficitarna i potencijalno deficitarna zanimanja na lokalnom tržištu rada pratimo kroz kretanje broja nezaposlenih, novoprijavljenih na evidenciji zavoda, zapošljavanja i oglašavanja slobodnih radnih mjesta. Tokom 2018. godine, najdeficitarnija zanimanja su bili trgovci, šumari, bravari, mehaničari i mašinisti, automehaničari, ali i zanimanja sa visokom stručnom spremom kao što su ekonomisti.¹⁴

U cilju prikupljanja informacija o potrebama na tržištu rada predstavnici lokalne uprave su pripremili upitnik za poslodavce u opštini.

Ključni nalazi:

- Upitnik je popunilo 12 poslodavaca.
- Veći dio poslodavaca traži novu radnu snagu. Tražena su sljedeća zanimanja: *prodavač/ica, montažer namještaja, konobar, kuvar, magacioner, menadžer, ekonomista/kinja, pravnik/ca, vozač, buregdžija, pomoćni radnik, trgovac.*
- Problemi sa kojima se susreću privrednici pri zapošljavanju nove radne snage su sljedeći: neposlušnost, traže nemoguće radne uslove, veliki troškovi, mala zarada, deficit pri određenim profesijama kao što je buregdžija, pouzdanost, nedostatak radne discipline, neodgovornost i neozbiljnost u radu.
- Tražene karakteristike: radno iskustvo, savjesnost, ljubaznost, sposobnost u trgovini, prilagodljivost, poznavanje svog posla, poznavanje rada na određenim mašinama, tačnost, povjerljivost, marljivost.
- Nijedan ispitanik nije do sada koristio pomoć ZZZCG ili druge vrste pomoći pri zapošljavanju nove radne snage.
- U većini slučajeva mnogi ispitanici bi prihvatili da obučavaju nezaposlena lica u njihovim firmama uz novčanu pomoć.
- Takođe, većina privrednika je saglasna da bi im bila potrebna finansijska pomoć pri zapošljavanju nove radne snage kao i pomoć za bolje poslovanje njihovih firmi.

Prema podacima i informacijama Biroa rada Tuzi u 2019. godini poslodavci su najviše tražili trgovce, pomoćne radnike u kuhinji i sezonske radnike. Kao deficitarna zanimanja navode se kuvari, dobri kvalifikovani prodavci i frizeri. Ključan problem je nemotivisanost nezaposlenih osoba za rad i zaposlenje, kao i za mjere APZ.

¹⁴ Analiza lokalnih tržišta rada u Crnoj Gori, M. Arandarenko i M. Mirkovič, 2020

Potrebno je napomenuti da tradicionalna okolina još uvijek postavlja određena ograničenja za mlade žene, iako postoji određen broj žena koje su zainteresovane za obuku i (samo)zapošljavanje.

3.6 PONUDA OBRAZOVANJA I OSPOSABLJAVANJA ODRASLIH U OPŠTINI

Učenje i obrazovanje odraslih predstavljaju značajnu komponentu procesa cjeloživotnog učenja koje objedinjuje različite oblike i programe formalnog obrazovanja, neformalnog, informalnog i samousmjerenog učenja (Strategija obrazovanja odraslih Crne Gore 2015-2025).

Strategija obrazovanja odraslih definiše sljedeće prioritetne ciljeve:

- Povećati socijalnu uključenost odraslih građana kroz aktivnosti cjeloživotnog učenja i obrazovanja;
- Unapređivati znanja, vještine i kompetencije odraslih za zapošljivost, mobilnost na tržištu rada i konkurentnost;
- Povećati kompetencije zaposlenih u cilju postizanja bržeg privrednog rasta;
- Uspostaviti sistem osiguranja kvaliteta u obrazovanju odraslih;
- Obezbijediti fleksibilan i održav sistem obrazovanja odraslih.

Posljednjih godina u Crnoj Gori vidljiv je napredak u ovoj oblasti, kako u pogledu usvajanja novih programa obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije, tako i za sticanje i unapređenje ključnih kompetencija. Takođe, značajno se povećao broj licenciranih organizatora obrazovanja u Crnoj Gori. Ipak u opštini Tuzi nema licenciranih organizatora obrazovanja odraslih, ali je moguće koristiti programe koje nude brojni licencirani organizatori u Podgorici.

3.7 SOCIJALNA INKLUZIJA

Aktivnosti usmjerene na povećanje socijalne inkluzije su od velike važnosti za povećanje zapošljenosti i stvaranje jednakih mogućnosti za sve građane, ali pošto je situacija u tom pogledu po opštinama različita, svaka opština treba da usvoji pristup prilagođen lokalnom kontekstu.

U pogledu jednakih mogućnosti za obrazovanje potrebno je naglasiti da se djeca i odrasla lica sa invaliditetom susreću sa mnogim ograničenjima u pogledu obrazovanja, uključujući arhitektonske prepreke.

Sljedeći problem je neznanje službenog jezika u ruralnim područjima pa bi u tom pogledu bilo potrebno razmotriti mogućnost za institucionalno približavanje obrazovanja odraslih na albanskom jeziku. Takođe, multijezička sredina bi trebala da nudi mogućnost učenja oba jezika.

Nezaposlene žene iskazuju sve veće interesovanje za pokretanje biznisa (proizvodnja tradicionalnih jela, izrada suvenira), ali se plaše da zbog slabe i sezonske potražnje ne bi uspjele da ostvare adekvatan profit.

Korisnici socijalne zaštite

Tabela 13: Korisnici MOP, 2019. godine

	Korisnici MOP u 2019. godini		
	Broj porodica	Broj članova	Broj članova porodice korisnika MOP-a/ukupno stanovništvo
U Tuzi	208	716	5,8
Središnji region	3541	11450	3,8
Crna Gora	8777	29470	4,7

Izvor, MONSTAT, MRSS

prosjek Sjevernog regiona i ukupno Crne Gore viši (3,8% i 4,7% respektivno).

2019. godini bilo je 208 porodica i 716 članova korisnika Materijalnog obezbjeđenja porodice (MOP). Broj korisnika MOP članova porodice u 2019. godini u Tuzima iznosio je 5,8% ukupnog stanovništva opštine. Ovaj indikator u posmatranom periodu je u odnosu na

Grupe u nepovoljnom položaju na tržištu rada u opštini Tuzi

Na osnovu analize podataka iz sekundarnih izvora informacija i poznavanja situacije na lokalnom tržištu rada, članovi lokalnog partnerstva za zapošljavanje odredili su sljedeće grupe koje su u najnepovoljnijem položaju na lokalnom tržištu rada:

- Romi i Egipćani

- Dugoročno nezaposlena lica (preko 3 godine, žene)
- Nekvalifikovani (bez radnog staža, žene)
- Bez radnog staža (30-40 godina, nekvalifikovani, žene)
- Mladi sa IV stepenom stručne spreme bez radnog iskustva

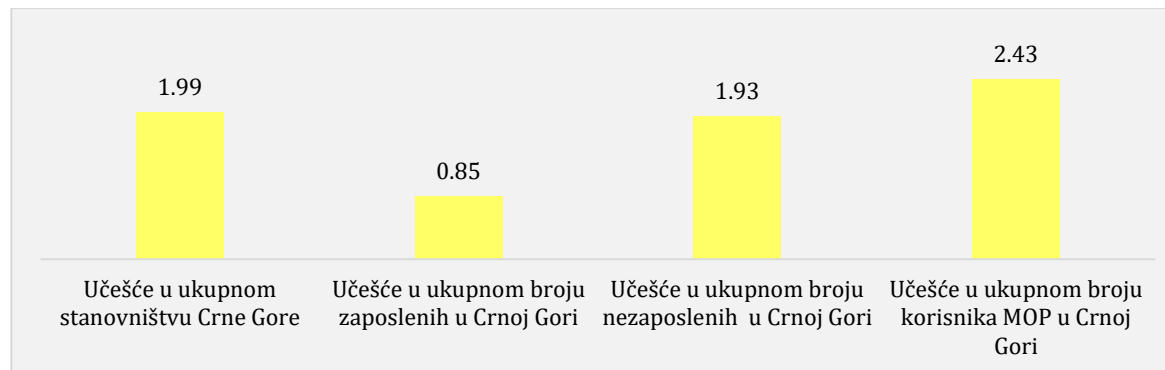
3.8 ZAKLJUČAK

Raspoloživi podaci o opštini Tuzi ukazuju da bi politike zapošljavanja i sveukupne politike lokalne uprave u narednom periodu trebale biti usmjerene na najosjetljivije grupe na tržištu rada. Tu se prvenstveno misli na niskokvalifikovane osobe koji čine preko polovine nezaposlenih, a za kojima očigledno ne postoji dovoljna tražnja na lokalnom tržištu rada, ili njihova znanja i vještine ne odgovaraju poslodavcima.

Takođe, pomenute politike bi trebale biti usmjerene i na osobe koje su bez radnog staža, koje takođe čine najveći dio registrovane nezaposlenosti, kao i dugoročno nezaposlene osobe i korisnike MOP.

U domenu svojih nadležnosti, opština bi trebala da podrži sticanje visokoškolskih kvalifikacija među mlađim stanovništvom, s obzirom na zaostajanje opštine u pogledu obrazovne strukture stanovništva radnog uzrasta.

Grafik 2: Odabrani indikatori za opštinu Tuzi u odnosu na Crnu Goru, %. (2019.)

Izvor: MONSTAT, Ministarstvo rada i socijalnog staranja Crne Gore, ZZZCG

4. SWOT ANALIZA

Lokalno tržište rada zavisi od okruženja koje utiče na njegovo djelovanje. Da bi se identifikovale prednosti i slabosti (unutrašnje okruženje) i mogućnosti i prijetnje (spoljne okruženje) koje utiču na lokalno tržište rada i radnu snagu korištena je metoda SWOT analize.

U prvom koraku urađena je SWOT analiza funkcionisanja lokalnog tržišta rada. Pošto je ljudski kapital jedan od najvažnijih faktora uticaja na dalji socio-ekonomski razvoj opštine i tržišta rada, druga SWOT analiza posvećena je znanjima i vještinama koje su potrebne na tržištu rada a time oblasti obrazovanja i osposobljavanja radne snage.

U trećem dijelu, posebna pažnja posvećena je socijalnoj inkluziji na lokalnom tržištu rada sa ciljem da se putem SWOT analize stekne bolji uvid i razumijevanje situacije. To je preduslov za adekvatno targetiranje onih koji su u najnepovoljnijem položaju na lokalnom tržištu rada, kao i za kreiranje programa i mjera koje odgovaraju potrebama tih ciljnih grupa.

Na kraju SWOT analize identifikovane su ključne šanse za unapređenje zapošljavanja i dati prijedlozi za unapređenje, te identifikovani ključni izazovi koje je potrebno uzeti u obzir.

4.1 TRŽIŠTE RADA I RADNA SNAGA

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Geografski položaj ▪ Turistički i drugi potencijali ▪ Poljoprivreda (različite grane a najviše stočarstvo) ▪ Osnivanje malih i srednjih preduzeća ▪ Tradicionalne djelatnosti – npr. prerada vune ▪ Sekretarijat za poljoprivredu i ruralni razvoj izdvaja sredstva i ulaže u poljoprivredu imajući u vidu da je u ovom sektoru angažovano oko 80% lokalnog stanovništva ▪ Podrška ženskom preduzetništvu ▪ Mogućnost za razvoj sporta (npr. sport na vodi, camping) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedovoljna iskorištenost prirodnih potencijala ▪ Nedovoljno izdvajanje sredstava za razvoj preduzetništva ▪ Nepostojanje dovoljno podataka za opštinu Tuzi ▪ Nemotivisanost za prihvatanje poslova ponuđenih od strane Biroa rada ▪ Nedovoljna finansijska sredstva za otvaranje novih radnih mjesta i pokretanje biznis ideja ▪ Veliki udio nekvalifikovanih u ukupnom broju nezaposlenih ▪ Nedovoljna osnaženost i motivisanost žena da se uključe u tržište rada ▪ Neusklađenost obrazovanja sa tržištem rada
ŠANSE/MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Strane investicije (Turska) ▪ IPA projekti, prekogranična saradnja ▪ Agrobudžet 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Socijalna politika - visina novčanih davanja koja demotivišu korisnike za rad ▪ Nepoštovanje zakona ▪ Pandemije ▪ Izgradnja hidroelektrane u Albaniji

KLJUČNE RAZVOJNE ŠANSE ZA UNAPREĐENJE ZAPOŠLJAVANJA

1. Poljoprivreda (posebno organska proizvodnja) – potrebno je podržavati mala preduzeća;
2. Turizam – geografski položaj pogodan je za sve vrste turizma (kulturno-istorijski spomenici, izlaz na rijeku i jezero, posmatranje ptica). Jedna studija za razvoj turizma u okolnim selima rijeke Cijevne pokazala je da je ovo područje pogodno i za razvoj ruralnog turizma.

KLJUČNI IZAZOVI

- Edukacija – potrebno je jačanje srednjeg stručnog obrazovanja;
- Karijerna orijentacija je posebno važna i potrebno je rano u sistemu obrazovanja usmjeravati djecu prilikom odabira budućeg poziva;
- Cjeloživotno učenje.

4.2 OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE RADNE SNAGE U OPŠTINI

SWOT ANALIZA OBRAZOVANJA ODRASLIH NA LOKALNOM NIVOU

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potencijalni organizator obrazovanja odraslih ▪ Geografski položaj opštine i blizina glavnog grada sa bogatom ponudom programa obrazovanja odraslih ▪ Programi i mjere koje nudi ZZZCG (Područna jedinica Podgorica) ▪ Postoji interes za osposobljavanje za određena zanimanja, iako ograničen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepostojanje karijernog centra ▪ Slaba motivisanost za obrazovanje odraslih ▪ Nepostojanje programa za obrazovanje odraslih u opštini ▪ Nepostojanje programa obrazovanja odraslih na albanskom jeziku
ŠANSE/MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mjere Vlade ▪ Fondovi (IPA, drugi donatori) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pandemija ▪ Političke i ekonomske okolnosti

PRIJEDLOZI ZA UNAPREĐENJE U POGLEDU ZNANJA I VJEŠTINA RADNE SNAGE:

1. Formiranje omladinskog kluba (van školske zgrade);
2. Institucionalno približavanje obrazovanja odraslih na albanskom jeziku.

4.3 SOCIJALNA INKLUZIJA/SOCIJALNA ISKLJUČENOST NA LOKALNOM TRŽIŠTU RADA

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Institucionalna podrška (biro rada, CSR, lokalna uprava) ▪ Kapaciteti za rad sa grupama (potencijal) ▪ Položaj opštine koji omogućava pristup uslugama u Glavnom gradu ▪ Spremnost Opštine za saradnju sa drugima 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nedovoljna aktivnost NVO ▪ Nedostatak adekvatnih programa i mjera ▪ Nedostatak strateškog planiranja na lokalnom nivou ▪ Odsustvo finansijske podrške ▪ Nedostatak znanja i vještina za rad sa ranjivim grupama ▪ Premali broj ranjivih grupa uključenih u aktivne mjere zapošljavanja
ŠANSE/MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Savjet Evrope – Romacted program ▪ EU fondovi i ostali donatori (prekogranična saradnja) ▪ Saradnici u nastavi i zdravstvu za ugrožene grupe 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uticaj političkih faktora ▪ Vanredne okolnosti (pandemije)

PRIJEDLOZI ZA UNAPREĐENJE:

1. Donošenje strateškog i pravnog okvira na lokalnom nivou;
2. Promocija socijalne uključenosti i tolerancije;

3. Bolje upoznavanje potreba ciljnih grupa;
4. Umrežavanje institucija (lokalna samouprava, CSR, NVO).

4.4. KLJUČNI PROBLEMI LOKALNOG TRŽIŠTA RADA

Na osnovu analize tržišta rada i prikupljenih sekundarnih podataka, SWOT analiza, identifikovani su sljedeći ključni problemi lokalnog tržišta i zapošljavanja u opštini Tuzi:

- **Ključni problem br. 1:** Nezaposlenost;
- **Ključni problem br. 2:** Nepovoljna struktura nezaposlenih lica (dugoročna nezaposlenost, velik broj nekvalifikovanih lica, zatim lica bez radnog staža, naročito žena).

5. VIZIJA, CILJEVI, PRIORITETI I MJERE STRATEGIJE ZAPOŠLJAVANJA

5.1 VIZIJA OPŠTINE U POGLEDU ZAPOŠLJAVANJA I RAZVOJA RADNE SNAGE

„Do 2030 godine Opština Tuzi imaće manji broj nezaposlenih, kao i veći broj socijalno uključenih zbog povećanih mogućnosti zapošljavanja“.

5.2 CILJEVI I AKTIVNOSTI ZA PERIOD 2021-2025

STRATEŠKI CILJ:	SMANJENJE NEZAPOSLENOSTI
------------------------	---------------------------------

Cilj 1	Podrška samozapošljavanju i preduzetništvu
---------------	--

Cilj 2	Unapređenje znanja i vještina radne snage
---------------	---

Cilj 3	Povećana socijalna inkluzija ranjivih grupa
---------------	---

INDIKATORI USPJEHA

Operativni cilj	Polazna vrijednost (2019. godina)	Ciljana vrijednost (2025. godina)
C1: Podrška samozapošljavanju i preduzetništvu	0 lica uključenih u mjere APZ za podršku samozapošljavanju	Najmanje 130 lica uključenih u mjere za podršku samozapošljavanju i preduzetništvu

C2: Unapređenje znanja i vještina radne snage	19 ¹⁵ lica uključenih u programe obrazovanja i osposobljavanja u 2019. - 2.4 % svih nezaposlenih lica	Najmanje 140 lica uključenih u programe obrazovanja i osposobljavanja
C3: Povećana socijalna inkluzija	15 lica iz osjetljivih kategorija uključeno	Najmanje 88 lica iz ranjivih grupa uključeno u mjere

5.3 MJERE/ AKTIVNOSTI ZA PERIOD 2021-2025

Cilj 1: Povećanje mogućnosti zapošljavanja		
Mjere		Vremenski period
1.1	Podrška samozapošljavanju (grantovi ZZZCG – IPA)	2021-2025
1.2	Podrška ženskom preduzetništvu (Odluka o budžetu opštine Tuzi)	2021-2025
1.3	Lokalne inicijative zapošljavanja (SOPEES)	2021-2023

Cilj 2: Unapređenje znanja i vještina radne snage

¹⁵ 19 uključenih: 18 u programe obrazovanja odraslih (14 u programima sticanja stručnih kvalifikacija, 4 u programe ključnih vještina) + 1 u program osposobljavanja kod poslodavca

Mjere		Vremenski period
2.1	Motivisanje NL za uključivanje programe obuka (motivacioni seminari)	2021-2025
2.2	Programi obrazovanja odraslih (uključujući ključne vještine)	2021-2025
2.3	Sprovođenje obuke za eksperte za profesionalnu orijentaciju (projekat)	2021-2025
2.4	Uspostavljanje karijernog centra u saradnji sa Srednjom Mješovitom Školom „25. Maj“ (projekat)	2023-2025
2.5	Osposobljavanje za samostalan rad	2021-2025
2.6	Osposobljavanje za rad kod poslodavca	2021-2025

Cilj 3: Povećana socijalna inkluzija		
Mjere		Vremenski period
3.1	Podizanje svijesti o značaju i promocija zaposlenja LSI kod poslodavaca	2021-2025
3.2	Motivisanje LSI za aktivaciju	2021-2025
3.3	Uključivanje LSI u mjere profesionalne rehabilitacije	2021-2025
3.4	Funkcionalno opismenjavanje ranjivih grupa	2021-2025
3.5	Uključivanje ranjivih grupa u javne radove	2021-2025

6. UPRAVLJANJE, MONITORING, IZVJEŠTAVANJE I PROMOCIJA

UPRAVLJANJE

Za koordinaciju sprovođenja Strategije biće odgovoran Sekretarijat za lokalnu samoupravu Opštine Tuzi.

Takođe, Sekretarijat za lokalnu samoupravu obezbijediće, u saradnji sa lokalnom partnerskom grupom za zapošljavanje, pripremu godišnjeg akcionog plana, kao instrumenta za sprovođenje Strategije, koji treba da predstavlja operativni plan rada i sadrži aktivnosti u okviru ciljeva Strategije zapošljavanja opštine.

MONITORING/PRAĆENJE SPROVOĐENJA STRATEGIJE

Za redovno i kontinuirano praćenje sprovođenja ove Strategije i akcionog plana staraće se Sekretarijat za lokalnu samoupravu i Lokalna partnerska grupa za zapošljavanje.

Sekretarijat za lokalnu samoupravu će u saradnji sa lokalnom partnerskom grupom jednom godišnje pripremiti izvještaj o sprovođenju strategije zapošljavanja i akcionog plana, koji se prosljeđuje Skupštini opštine.

PROMOCIJA

Za promociju sprovođenja aktivnosti odgovoran je Sekretarijat za lokalnu samoupravu. Za promociju se koriste različiti kanali informisanja i promocije, prvenstveno sajt opštine.

AKCIONI PLAN ZAPOŠLJAVANJA OPŠTINE TUZI ZA 2021. GODINU

STRATEŠKI CILJ	Smanjenje nezaposlenosti u opštini Tuzi
-----------------------	--

Cilj 1	PODRŠKA SAMOZAPOŠLJAVANJU I PREDUZETNIŠTVU						
Aktivnost/mjera	Ciljna grupa	Planiran broj uključenih	Očekivani rezultat	Potrebna finansijska sredstva	Izvor finansiranja	Period sprovođenja (kvartal)	Odgovornost za sprovođenje
1.1 Dodjela grantova za samozapošljavanje (ZZZCG- EU fondovi)	Nezaposlena lica prijavljena na evidenciji ZZZCG, Biroa rada- Tuzi	8	Najmanje 8 osoba pohađalo informaciono-motivacione radionice Najmanje 5 nezaposlenih osoba samozaposleno	3.000-7.500EUR po osobi Ili 5250EUR prosječno po osobi Ukupno 26.250EUR	EU IPA fond kroz Program EU-CG za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu	II kvartal	ZZZCG, Biro rada Tuzi
1.2 Dodjela sredstava za podršku ženskom preduzetništvu	Nezaposlene žene	5	5 žena samozaposleno	10.000EUR	Opština Tuzi	II i III kvartal	Sekretarijat za lokalnu samoupravu
1.3 Individualni program vještina za razvoj inovativnih poslovnih ideja	Nezaposleni mladi	15	Najmanje 15 mladih uspješno pohađalo obuku Najmanje 5 mladih razvilo poslovnu ideju	ADP ZID (dopuniti)	IPACBC Crna Gora-Albanija	II kvartal	Sekretarijat za lokalnu samoupravu ADP ZID
1.4 Projekt "Povećanje zaposlenosti u poljoprivredi"	Nezaposlena lica, mladi i preduzetnici	10	Najmanje 10 lica obučeno za poljoprivrednu proizvodnju u maslinarstvu, mljekarstvu ili ljekovitom i aromatičnog bilju Najmanje 5 lica zaposleno	Ukupna vrijednost projekta je 338.337,21 EUR	IPA CBC Crna Gora-Kosovo	II kvartal	Sekretarijata za poljoprivredu i ruralni razvoj, Tuzi Sekretarijat za Preduzetništvo, Podgorica Inicijativa za poljoprivredni razvoj Kosova (Initiative for Agriculture Development of Kosovo-IADK

1.5Prekogranični forum za preduzetništvo mladih	mkadi	17	Najmanje 15 mladih razmijenilo preduzetničke ideje	APD ZID	IPA CBC Crna Gora - Albanija	II- III kvartal	APD ZID Sekretarijat za lokalnu samoupravu
---	-------	----	--	---------	------------------------------	-----------------	--

Cilj 2		UNAPREĐENJE ZNANJA I VJEŠTINA RADNE SNAGE					
Aktivnost/mjera	Ciljna grupa	Planiran broj uključenih	Očekivan rezultat	Potrebna finansijska sredstva	Izvor finansiranja	Period sprovođenja (kvartal)	Odgovornost za sprovođenje
2.1 Motivacione radionice za uključivanje nezaposlenih lica u AMZ	Nezaposlena lica prijavljena na evidenciji ZZZCG, Biroa rada- Tuzi, naročito: Dugoročno nezaposlena lica; Lica bez radnog staža i žene	Minimum 70 lica	Najmanje 50% učesnika uključeno u neku od mjera APZ	Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva	ZZZCG	I- IV kvartal	ZZZCG
2.2 Programi obrazovanja i osposobljavanja ZZZCG	Nezaposlena lica prijavljena na evidenciji ZZZCG, Biroa rada- Tuzi	Najmanje 24 lica	Najmanje 24 lica uključeno u programme obrazovanja i osposobljavanja Najmanje 20 uspješno završilo obuku Najmanje 4 lica uspješno osposobljeno za rad kod poslodavca Najmanje 4 lica osposobljeno za samostalan rad	Prosječan trošak za obrazovanje- sticanje stručnih kvalifikacija Kuvari i konobari: 700EUR, rukovaoci građ. mašina: 1.200EUR, frizer:1.500EUR Za učesnike programa sticanja ključnih vještina (IT, jezici) prosječna cijena je 565 EUR po učesniku	ZZZCG	I- IV kvartal	ZZZCG Biro rada Tuzi

				Osposobljavanje kod poslodavca: ukupan trošak po osobi za program u trajanju od 3 mjeseca: 1.092 EUR Osposobljavanje za samostalan rad: ukupan trošak po osobi za program u trajanju od 6 mjeseci: 2.184EUR			
2.3 Programi obrazovanja i osposobljavanja za deficitarna zanimanja	Nezaposlena lica sa evidencije	40	Najmanje 30 lica obrazovano i osposobljeno za rad Najmanje 25% zaposlenih u roku od 6 mjeseci nakon završetka programa	60.000EUR	Grant šema za deficitarna zanimanja EUSOPEES	II - IV kvartal	Opština Tuzi EUSOPEES
2.4 Dodjela stipendija	Studenti: nezaposlena lica do 25 godina	12	Najmanje 12	50 eura mjesečno, za deset mjeseci studijske godine.	Opština Tuzi	III kvartal	Opština Tuzi Sekretarijat za lokalnu samoupravu

Cilj 3	POVEĆANA SOCIJALNA INKLUZIJA RANJIVIH GRUPA						
Aktivnost/mjera	Ciljna grupa	Planiran broj uključenih	Očekivan rezultat	Potrebna finansijska sredstva	Izvor finansiranja	Period sprovođenja	Odgovornost za sprovođenje
3.1 Podizanje svijesti o značaju i promocija zaposlenja LSI kod poslodavaca	Poslodavci	Najmanje 30 poslodavaca	Najmanje 30 poslodavaca informisano	Nisu potrebna dodatna	ZZZ, Fond za profesionalnu rehabilitaciju I	Kontinuirano	ZZZCG Biro rada Tuzi

			Najmanje 1 LSI zaposleno kod uključenih poslodavaca	finansijska sredstva	zapošljavanje lica sa invaliditetom		NVU Djeca Crne Gore
3.2 Motivisanje LSI za aktivaciju	Lica sa invaliditetom	Najmanje 10 lica sa invaliditetom	Najmanje 10 lica sa invaliditetom uključeno u savjetovanje, podsticanje na aktivno traženje zaposlenja i utvrđivanje preostale radne sposobnosti	ZZZCG i Centar za socijalni rad	ZZZCG, Fond za profesionalnu rehabilitaciju I zapošljavanje lica sa invaliditetom	Kontinuirano	ZZZCG, Biro rada Tuzi
3.3 Uključivanje LSI u mjere profesionalne rehabilitacije	Nezaposlena lica sa invaliditetom i Zaposlena lica sa invaliditetom	Najmanje 8 lica sa invaliditetom uključeno u mjere profesionalne rehabilitacije	Najmanje 3 LSI zaposleno Donešena najmanje 2 plana prilagođavanja radnog mjesta i radnog okruženja i/li plan potrebne opreme i sredstava za rad	Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom	ZZZ, Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom	Kontinuirano	ZZZCG, Biro rada Tuzi Poslodavci
3.4 Uključivanje ranjivih grupa u javne radove	Dugoročno nezaposlena lica Nekvalifikovana lica Lica bez radnog staža	20	Najmanje 18 osoba uspješno završilo program javnih radova	Prosječno 1.825EUR na uključeno lice	ZZZCG, MRSS	II-IV kvartal	ZZZCG Opština Tuzi Poslodavci

AKCIONI PLAN ZAPOŠLJAVANJA OPŠTINE TUZI ZA 2022. GODINU

STRATEŠKI CILJ	Smanjenje nezaposlenosti u opštini Tuzi						
Cilj 1	PODRŠKA SAMOZAPOŠLJAVANJU I PREDUZETNIŠTVU						
Aktivnost/mjera	Ciljna grupa	Planiran broj uključenih	Očekivani rezultat	Potrebna finansijska sredstva	Izvor finansiranja	Period sprovođenja (kvartal)	Odgovornost za sprovođenje
1.1 Dodjela sredstava za podršku ženskom preduzetništvu	Nezaposlene žene	6	6 žena samozaposleno	12.000EUR	Opština Tuzi	II i III kvartal	Sekretarijat za lokalnu samoupravu
1.2 Prekogranični forum za preduzetništvo mladih	Mladi	17	Najmanje 15 mladih razmijenilo preduzetničke ideje	ADP ZID	IPA CBC Crna Gora - Albanija	II kvartal	ADP ZID Sekretarijat za lokalnu samoupravu

Cilj 2	UNAPREĐENJE ZNANJA I VJEŠTINA RADNE SNAGE						
Aktivnost/mjera	Ciljna grupa	Planiran broj uključenih	Očekivan rezultat	Potrebna finansijska sredstva	Izvor finansiranja	Period sprovođenja (kvartal)	Odgovornost za sprovođenje
2.1 Motivacione radionice za uključivanje nezaposlenih lica u AMZ	Nezaposlena lica prijavljena na evidenciji ZZZCG, Biroa rada- Tuzi, naročito: Dugoročno nezaposlena lica; Lica bez radnog staža i Žene	Minimum 70 lica	Najmanje 50% učesnika uključeno u neku od mjera APZ	Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva	ZZZCG	I- IV kvartal	ZZZCG
2.2 Programi obrazovanja i osposobljavanja ZZZCG	Nezaposlena lica prijavljena na evidenciji ZZZCG, Biroa rada- Tuzi	Najmanje 24 lica	Najmanje 24 lica uključeno u p41programme obrazovanja i osposobljavanja	Prosječan trošak za obrazovanje- sticanje stručnih kvalifikacija Kuvari i konobari: 700EUR,	ZZZCG	I- IV kvartal	ZZZCG i Biro rada Tuzi

			<p>Najmanje 20 uspješno završilo obuku Najmanje 4 lica uspješno osposobljeno za rad kod poslodavca Najmanje 4 lica osposobljeno za samostalan rad</p>	<p>rukovaoci građ. mašina: 1.200EUR, frizer:1.500EUR</p> <p>Za učesnike programa sticanja ključnih vještina (IT, jezici) prosječna cijena je 565 EUR po učesniku</p> <p>Osposobljavanje kod poslodavca: ukupan trošak po osobi za program u trajanju od 3 mjeseca: 1.092 EUR</p> <p>Osposobljavanje za samostalan rad: ukupan trošak po osobi za program u trajanju od 6 mjeseci: 2.184EUR</p>			
2.3 Programi za sticanje ključnih vještina (IT, strani jezici)	Nezaposlena lica prijavljena na evidenciji ZZZCG, Biroa rada- Tuzi	Najmanje 20 lica	<p>Najmanje 16 lica uspješno završilo obuku Najmanje 8 lica osposobljeno za korišćenje računara Najmanje 8 lica osposobljeno za korišćenje engleskog jezika</p>	2.000EUR	Opština Tuzi	III I IV kvartal	Opština Tuzi Srednja mješovita školom „25. Maj“

2.4 Otvaranje karijernog centra u saradnji sa Srednjom Mješovitom Školom „25. Maj“ (projekat)	Djeca i odrasli, zaposlena i nezaposlena lica	Uspostavljen 1 karijerni centar	Potpisan Memorandum između opštine i škole o uspostavljanju usluge karijernog savjetovanja	2.000EUR	Opština Tuzi ZZZCG	III i IV kvartal	Opština Tuzi Srednja mješovita školom „25. Maj“
2.5 Lokalna inicijativa za zapošljavanje	Nezaposlena lica	15	Najmanje 15 lica uključeno u inicijativu Povećana zapošljivost kod najmanje 10 lica	15.000EUR	EU SOPEES	III i IV kvartal	EU SOPEES Sekretarijat za lokalnu samoupravu Biro rada
2.6 Dodjela stipendija	Studenti: nezaposlena lica do 25 godina	12	Najmanje 12	50 eura mjesečno, za deset mjeseci studijske godine	Opština Tuzi	III kvartal	Opština Tuzi Sekretarijat za lokalnu samoupravu

Cilj 3	POVEĆANA SOCIJALNA INKLUZIJA RANJIVIH GRUPA						
Aktivnost/mjera	Ciljna grupa	Planiran broj uključenih	Očekivan rezultat	Potrebna finansijska sredstva	Izvor finansiranja	Period sprovođenja	Odgovornost za sprovođenje
3.1 Podizanje svijesti o značaju i promocija zaposlenja LSI kod poslodavaca	Poslodavci	Najmanje 30 poslodavaca	Najmanje 30 poslodavaca informisano Najmanje 1 LSI zaposleno kod uključenih poslodavaca	Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva	ZZZ, Fond za profesionalnu rehabilitaciju I zapošljavanje lica sa invaliditetom	Kontinuirano	ZZZCG Biro rada Tuzi NVU Djeca Crne Gore
3.2 Motivisanje LSI za aktivaciju	Lica sa invaliditetom	Najmanje 10 lica sa invaliditetom	Najmanje 10 lica sa invaliditetom uključeno u savjetovanje, podsticanje na aktivno traženje	Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva	ZZZ, Fond za profesionalnu rehabilitaciju I zapošljavanje lica sa invaliditetom	Kontinuirano	ZZZCG, Biro rada Tuzi

			zaposlenja i utvrđivanje preostale radne sposobnosti				
3.3 Uključivanje LSI u mjere profesionalne rehabilitacije	Nezaposlena lica sa invaliditetom i Zaposlena lica sa invaliditetom	Najmanje 11 lica sa invaliditetom uključeno u mjere profesionalne rehabilitacije	Najmanje 3 LSI zaposleno Donešena najmanje 2 plana prilagođavanja radnog mjesta i radnog okruženja i/li plan potrebne opreme i sredstava za rad	Nisu potrebna dodatna finansijska sredstva	ZZZ, Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom	Kontinuirano	ZZZCG, Biro rada Tuzi Poslodavci
3.4 Funkcionalno opismenjavanje ranjivih grupa	Predstavnici ranjivih grupa bez kvalifikacija	20	Najmanje 16 lica uspješno završilo obuku Najmanje 8 lica osposobljeno za korišćenje albanskog jezika Najmanje 8 lica osposobljeno za korišćenje crnogorskog jezika	2.000EUR	ZZZCG Opština SSS	IV kvartal	ZZZCG Opština
3.5 Uključivanje ranjivih grupa u javne radove	Dugoročno nezaposlena lica Nekvalifikovana lica Lica bez radnog staža RE	7	Najmanje 6 osoba uspješno završilo program javnih radova	Prosječno 1.825 na uključeno lice	ZZZ, MRSS	I -IV kvartal	ZZZCG Opština Tuzi Poslodavci